

# De Onlanden

Januari 2025

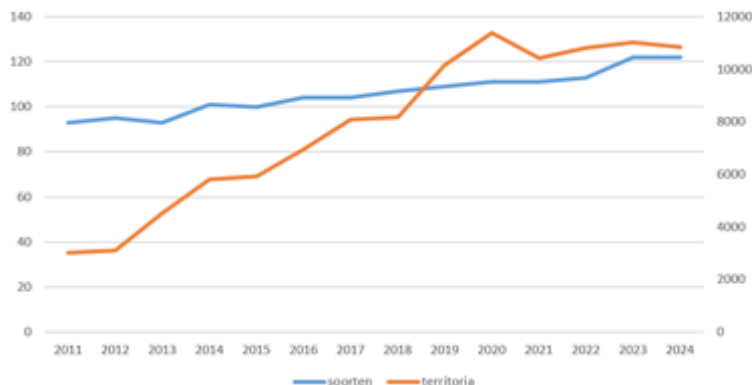
In deze Nieuwsbrief:

**De broedvogelrapportage 2024 is uit (p.1); Braakballen en verborgen vogels (p.3); Optimalisatie waterberging (p.4); Jaarstukken (p.7); Groene Anjer (p.7).**

## De broedvogelrapportage 2024 is uit.

Vanaf 2011 inventariseert een grote groep vrijwilligers elk jaar de broedvogels van De Onlanden. Daarbij wordt de methodiek van SOVON gebruikt (zie [www.sovon.nl/nl/bmp](http://www.sovon.nl/nl/bmp) voor meer informatie over de telmethode). Van de plots waarvoor geen teller beschikbaar was, is informatie uit enkele veldbezoeken en losse waarnemingen gebruikt (waarneming.nl en natuurindeonlanden.nl). Ook de gegevens van de weidevogelbeschermers van Landschapsbeheer Drenthe zijn dit jaar meegenomen.

Er zijn dit jaar 121 soorten broedvogels geteld en maar liefst 10848 territoria. Hoewel de teldekking (het oppervlak dat geïnventariseerd is) groot was, lag het aantal territoria 178 lager dan vorig jaar. Deze krimp komt voor een groot deel door het verder slinken van de kolonie Kokmeeuwen.



Grafiek 5: aantal soorten (blauw, as links) en aantal territoria (rood, as rechts) in de loop der jaren in De Onlanden. In 2011 en 2012 is de teldekking nog erg incompleet.

## Jong bos, struweel en ruigte

De vogels van (jong) bos en struweel en ruigte doen het goed,

zoals de Houtduif, Kleine bonte specht en Grote bonte specht, Torenvalk, Grauwe klauwier, Gaai, Ekster, Pimpelmees, Buidelmees, Staartmees, Fitis, Tjiftjaf, Bosrietzanger, Zwartkop, Tuinfluiter, Grasmus, Boomklever, Merel, Zanglijster, Grauwe vliegenvanger, Nachtegaal, Zwarte roodstaart, Gekraagde roodstaart, Roodborsttapuit, Heggemus, Appelvink, Kneu, Geelgors, Spotvogel en Zanglijster. Allen lieten een hoogste aantal territoria zien sinds de start van de tellingen in 2011.

## Eenden en steltlopers

Bij de eenden en steltlopers zaten een aantal soorten die terugliepen. Tafeleend, Kuifeend, Waterral, Meerkoet, Watersnip, Wulp en Tureluur boekten in 2024 het laagste aantal territoria sinds het starten van de tellingen in 2011. Naar de oorzaken is het gissen. Het steeds verder dichtgroeien van slootjes is mogelijk een lokale oorzaak, naast factoren die ook landelijk spelen zoals vogelgriep of neonicotinoïde bestrijdingsmiddelen.

## Roofvogels en uilen

In 2023 zijn er veel muizenholletjes gezien in De Onlanden. Dat lijkt zijn effect gehad te hebben op vooral de uilen en Bruine Kiekendieven in 2023. In 2024 is die trend voortgezet, mogelijk door vogels die geboren zijn als gevolg van de muizenpiek of daardoor zijn aangetrokken. Hoewel de muizenpiek in 2024 over zijn hoogste punt heen lijkt te zijn, is met name de opkomst aan uilen opvallend hoog

qua aantallen en soorten. Rovers die niet of minder prederen op muizen, zoals Sperwer, Havik en Boomvalk hebben het in 2024 juist minder goed gedaan.

### **Weidevogels**

Met de weidevogels gaat het juist minder goed. Hoewel Kievit en Grutto een sprongetje omhoog maakten, doen Watersnip en Tureluur het slechter dan ooit. De langjarige trend is voor alle soorten nog steeds in mineur. Dit is gelijk aan het landelijke beeld. Verruiging, predatie en intensief maaibeeld lijken hun tol te eisen.

### **Rallen**

De rallen vertonen een negatieve trend. Klein(st) waterhoen en Kwartelkoning waren weer afwezig. Alleen de Porseleinhoen deed het goed. Mogelijk dat voor een aantal soorten de dynamiek in delen van De Onlanden te laag is om tot de door deze soorten benodigde pionierssituaties te komen.

### **Rietbroeders**

Er is een einde gekomen aan de onstuimige groei die Snor en Rietzanger sinds de inrichting van De Onlanden hebben laten zien. Maar beiden doen het nog steeds erg goed. Baardman en Rietgors zijn ook nog in respectabele aantallen aanwezig maar zij laten al jaren geen groei meer zien. Het veranderende landschap, met meer bosopslag, laat waarschijnlijk zijn invloed gelden.



*Natte Rietzanger met voedsel bij Groot Waal.  
Foto door Albert van der Kloet*

### **Nieuwe soorten**

Nieuwe soorten in 2024 zijn Kleine Canadese Gans, hybride Grauwe x Grote Canadese Gans, Raaf, Fluitier, Graszanger en Cetti's Zanger. Buidelmees en Velduil zijn terug van weggeweest. De Pijlstaart, Dodaars, Woudaap, Kwak, Koereiger, Kleine Mantelmeeuw, Zwarte Stern, Kauw, Grote Karekiet en Rouwkwikstaart keerden niet terug.

### **Opvallende verschijningen zonder nest**

De Onlanden is een belangrijk gebied voor de Grote zilverreigers, zowel om te foerageren als om te overnachten. Maar in het broedseizoen liggen de aantallen Grote zilverreigers een stuk lager en worden geen vogels gezien in vol broedkleed. Het zijn dus mogelijk vogels die nog te jong zijn om zich voort te planten of om andere redenen buiten de boot vallen. De verwachting is dat zich een kleine kolonie in De Onlanden zal vestigen maar bewijs daarvoor ontbreekt vooralsnog.



*Buidelmees bouwt aan de buitenkant van het nest. Foto door Tseard Mulder*

De visarend is een andere charismatische verschijning in De Onlanden. De doorgegeven waarnemingen laten een consistent beeld zien: er overzomeren zeker twee Visarenden in of nabij De Onlanden. Een nest is echter niet gevonden dus hij is niet opgenomen op de lijst met broedvogels. Dat geldt ook voor de Zeearend. In tegenstelling tot de berichtgeving in de pers, heeft de Zeearend **niet** in De Onlanden gebroed maar in het nabijgelegen Friescheveen. Dit paar bezoekt De Onlanden wel regelmatig om te foerageren.

Tijdens de voorjaarsstrek wordt De Onlanden vaak bezocht door Draainhalzen. Zij trekken veel vogelaars maar trekken elk jaar weer weg om elders te broeden.

De volledige [broedvogelrapportage 2024](#) is te vinden op de rapportage-pagina van onze site. Hierin staan per soort de trends en mogelijke verklaringen voor toe- of afname van de aantallen te lezen.

Op ons YouTube kanaal is een prachtig [filmpje van Lucie Kooistra](#) te vinden van een vogel die veel in De Onlanden te horen is maar zelden wordt gezien: de Roerdomp. Het filmpje laat zien hoe deze prachtige vogel zijn mysterieuze geluid voortbrengt

*Michel Wijnhold (coördinator broedvogeltelling)*

## Braakballen en verborgen vogels

Om een nog beter beeld van de natuur in De Onlanden te krijgen, zijn we op zoek naar mensen die ons willen helpen.

We hebben een heleboel uilenballen van uilen die in De Onlanden jagen. Deze geven inzicht in de aanwezige soorten muizen en andere kleine prooidieren. Daarvoor moeten de uilenballen echter worden uitgeplozen. Dat kost tijd en vraagt kennis over het op naam brengen van de prooiresten in de uilenballen.

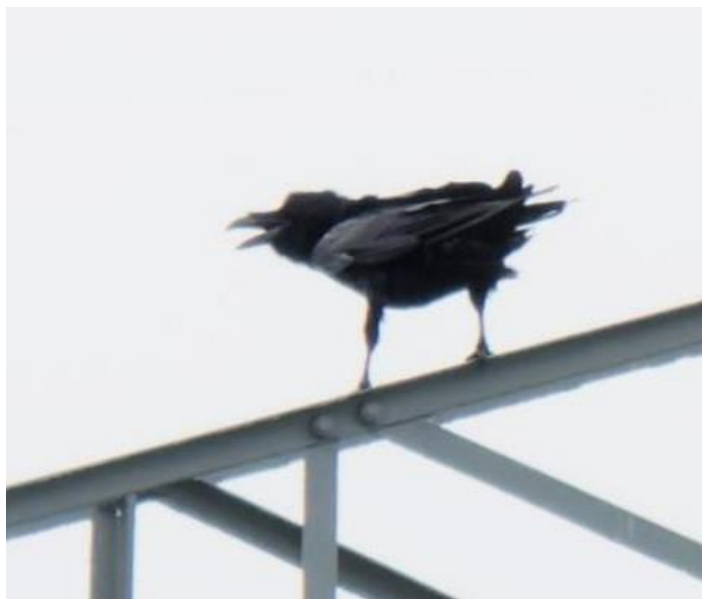
Ook zouden we graag een inventarisatie maken welke vogels zich ophouden in hoogspanningsmasten en schuren in en rond De Onlanden.

Wanneer u ons wilt helpen met een van deze inventarisaties, kunt u contact opnemen via [info@deonlanden.nl](mailto:info@deonlanden.nl).

*Michel Wijnhold, wetlandwacht.*



*Roestende Ransuil in de Hoogma.  
Foto door Jochem Duijts.*

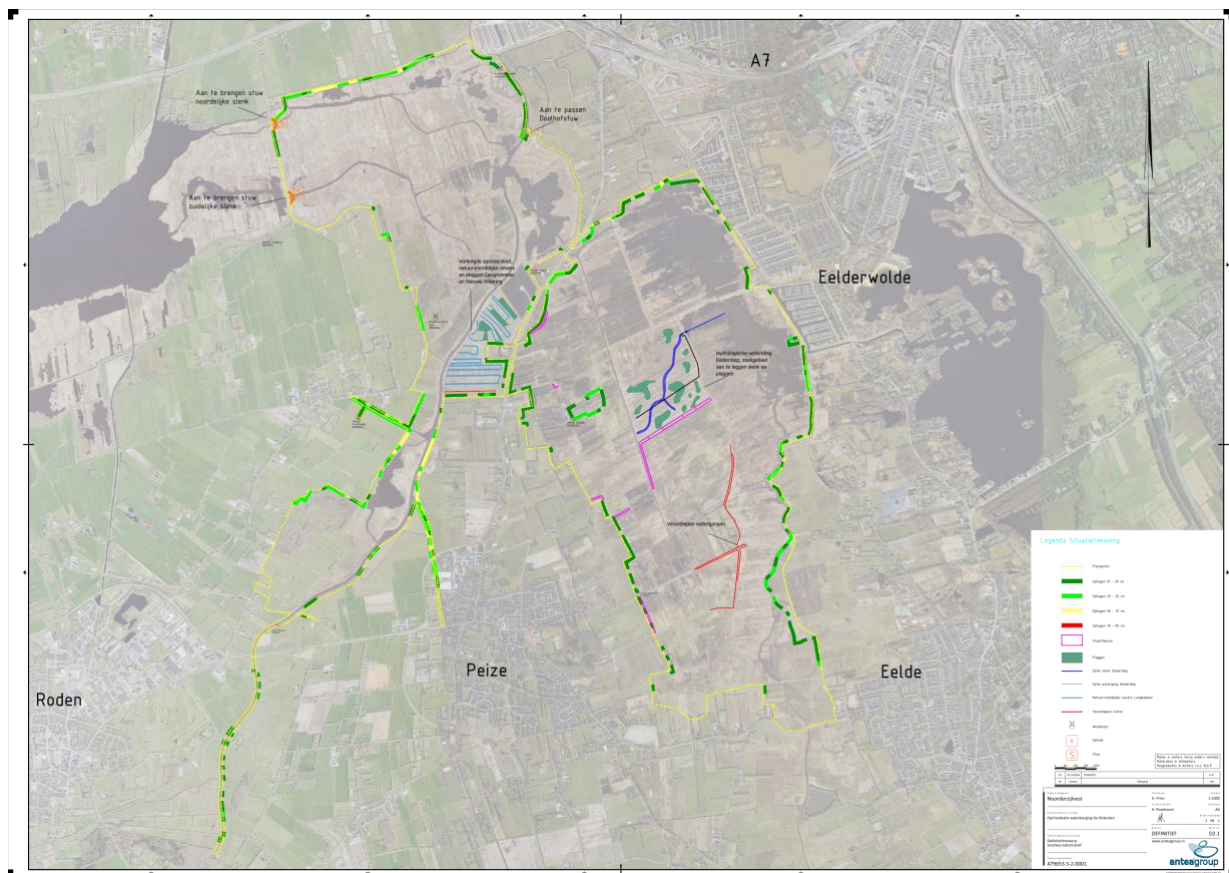


*Roepende Raaf. In De Onlanden zat een nest in een hoogspanningsmast in de Snegelstukken. Het nest is mislukt en later door een Boomvalk gebruikt. Foto door Arjen van Delden.*



## Optimalisatie waterberging

Waterschap Noorderzijvest en de provincie Drenthe werken samen aan het optimaliseren van de waterberging in De Onlanden. Doordat het klimaat verandert wordt verwacht dat vaker extremere (langduriger en intensievere) neerslag op zal treden. Om ook in de toekomst, tot 2050, de waterveiligheid voor Groningen-stad te waarborgen moet er in De Onlanden 5,2 miljoen m<sup>3</sup> extra worden geborgen (dus bovenop de huidige 7,5 miljoen m<sup>3</sup>). Hiervoor wil het waterschap de bestaande kades worden ophogen en regelbare stuwen plaatsen. Het waterbergingsgebied blijft voor het grootste deel van de tijd een meebewegende berging, gelijk aan de huidige situatie. Dat wil zeggen dat het gebied volloopt wanneer het water in de boezem stijgt en leegloopt wanneer het boezempeil weer daalt. Alleen wanneer extra water geborgen moet worden – de verwachting is dat dat eens in de 25 jaar het geval zal zijn – zullen de regelbare stuwen omhooggaan. De rest van de tijd fungeren ze als vaste drempels.



Afbeelding 1. Kaart met te nemen maatregelen voor de optimalisatie van de waterberging in De Onlanden.  
Bron: waterschap Noorderzijvest.

Het Ontwerp-projectbesluit ligt tot en met 30 januari 2025 ter inzage. Het Ontwerp-projectbesluit en de onderliggende stukken zijn te vinden via de [website van de provincie Drenthe](#) en de [website van waterschap Noorderzijvest](#).

In een reactie op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de optimalisatie van de waterberging hebben wij in mei 2022 aangegeven dat de inrichting van De Onlanden destijds een goed voorbeeld was van 'ruimte voor water', waarin waterveiligheid en natuurontwikkeling hand in hand gingen. En dat we het betreuren dat bij de optimalisatie van de waterberging is gekozen voor technische ingrepen: verhogen van de dijken en het plaatsen van regelbare stuwen. Toch is ervoor gekozen om de extra berging binnen de huidige begrenzing van de waterberging te regelen, met als belangrijkste argumenten: kosten en de deadline voor uitvoering in 2025 welke gebaseerd zijn op bestuurlijke

afspraken. Wel is er gekeken naar maatregelen om negatieve effecten op natuur te minimaliseren en te compenseren.

### **Maatregelen voor natuur**

Een jaar geleden heeft Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe de 'Hooiwegvariant' als voorkeursalternatief vastgesteld. Omdat De Onlanden een dubbelfunctie waterberging en natuur heeft, is met ons en andere groene partijen gesproken over maatregelen om de natuur te ontzien of te compenseren. Een belangrijk punt voor ons was het behoud van rust in de stille kernen van De Onlanden, met name in de Blauwvennen en het Matslootgebied. In eerste instantie waren twee stuwen gepland op de plek waar de twee slenken het Leekstermeer in stromen. Dat zou verstoring betekenen, niet alleen tijdens de aanlegfase maar ook doordat een onderhoudsweg naar de stuwen het gebied toegankelijker zou maken. In de Hooiwegvariant zijn deze naar de Hooiweg verplaatst.

Daarnaast zijn in de Hooiwegvariant een aantal maatregelen opgenomen in het gebied van Natuurmonumenten. Deze maatregelen zijn erop gericht om de kwel rond Het Beeld beter te benutten, het gebied ten Noorden van het Beeld te vernatten, hoogwatervluchtplaatsen te creëren en het Peizerdiepwater via een langere aanvoerrote te zuiveren. De maatregelen staan op Afbeelding 1 aangegeven.



*Gouwstuw. Foto door waterschap Noorderzijlvest.*

### **Beekdal brede aanpak**

In 2021 zijn met de terreinbeheerders bestuurlijke afspraken gemaakt waarin is afgesproken dat gewerkt wordt aan *“commitment om met elkaar voor de langere termijn te werken aan een beekdal brede aanpak in de boven-, midden- en benedenloop van het Eelder- en Peizerdiep. Het gaat om het ontwikkelen van een visie om te komen tot een natuurlijker watersysteem, met oog voor ruimte voor de beken, die uitgaat van een ‘nature based’ aanpak en die samen met de verschillende gebiedspartijen leidt tot een pakket aan maatregelen inclusief financiering daarvan”*. Daar zou niet alleen waterveiligheid van profiteren maar ook het hele ecosysteem doordat de waterkwaliteit verbetert en het regenwater langer wordt vastgehouden en langzamer tot afstroming komt. Voor De Onlanden zijn deze maatregelen belangrijk omdat de natuur in De Onlanden voldoende en schoon water nodig heeft en daarvoor afhankelijk is van haar bovenlopen.

In 2023 is gesteld dat zo'n beekdalbrede aanpak voor de waterbergingsopgave qua kosten en realisatietijd niet haalbaar is, gegeven dat de extra berging in 2025 gerealiseerd moet zijn

(bestuurlijke afspraken). Er is wel afgesproken om deze beekdal brede aanpak voor de langere termijn uit te werken in het Drents Programma Landelijk Gebied. Als stichting zitten we niet bij dit project aan tafel. Wel maken we ons grote zorgen over de voortgang van de beekdal brede uitwerking. Onder de huidige politieke wind lijkt de voortgang uiterst traag te gaan en herstel van het natuurlijke beekstelsel niet altijd leidend te zijn maar ondergeschikt aan andere belangen. Een gezond beekstelsel vraagt echter stevige, gebiedsbrede keuzes in landinrichting en -gebruik.

### **Natuurwaarden**

De natuur in De Onlanden heeft zich sinds de aanleg als natuur- en waterbergingsgebied spectaculair ontwikkeld. Rust en ruimte zijn twee belangrijke kwaliteiten van het gebied. Het is daarom belangrijk om deze rust en ruimte te beschermen en waar mogelijk te versterken. Dat geldt met name in de ontoegankelijke kernen van De Onlanden: de slenken langs het Eelderdiep, De Blauwvennen en het Matslootgebied die voor veel soorten belangrijk zijn als slaap- of broedplaats.

Het is van belang dat het gebied niet overstroomt in het broedseizoen. Dat zou schade opleveren voor grond broedende soorten als de Bruine kiekendief en de Roerdomp. Waterschap geeft aan dat ook in de autonome situatie – dus zonder optimalisatie van de waterberging – als gevolg van verdere klimaatverandering overstromingen in het broedseizoen kunnen toenemen. Dit pleit wederom voor maatregelen die water langer vasthouden in de bovenlopen.



*Vliegende Roerdomp. Foto door Ane van Rees.*

Tenslotte zien we kansen voor het vergroten van de biodiversiteit op de (te verhogen) dijken. Opgeteld gaat het hier om een behoorlijk aantal kilometers die de verschillende deelgebieden van De Onlanden verbindt. Meer bloem-/kruidenrijke dijken is niet alleen goed voor de biodiversiteit maar ook goed voor de waterveiligheid omdat een variatie dieper wortelende planten de dijken versterkt. Waterschap heeft toegezegd om samen met de terreinbeheerders en ons naar de mogelijkheden te kijken.

Onze inspraakreactie publiceren we (binnenkort) op de [publicatiepagina van onze website](#).

*Lieselot Smilde, secretaris*



## Jaarstukken

Zoals elk jaar kijken we in een inhoudelijk en een financieel jaarverslag terug op het afgelopen jaar. In ons beleidsplan leggen we onze ambities voor het komende jaar neer. De documenten zijn vanaf 1 februari te vinden op onze website onder het kopje [Doel en Beleid](#). Onze donateurs ontvangen daarna een mail met een link naar de stukken.

*Lieselot Smilde, secretaris*

## Groene Anjer

Dit jaar waren we genomineerd voor de Groene Anjer Drenthe. Met deze prijs wil het Cultuurfonds Drenthe vrijwilligers die zich inzetten voor natuur, landschap en biodiversiteit in het zonnetje zetten en een extra impuls geven.



*Uitreiking van de Groene Anjer op 29 november 2024. V.l.n.r. Anno Wietze Hiemstra, burgemeester Aa en Hunze, Erwin Bruulsema, Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe en Jeroen Huisman, Stichting Natuurbelang De Onlanden.*

Onze stichting was samen met de Steenuilenwerkgroep Drenthe en de Natuurvereniging Zuidwolde genomineerd. De Natuurvereniging Zuidwolde ging er met de hoofdprijs vandoor, onze felicitaties daarvoor. Er waren ook lovende woorden voor onze stichting. Uit het juryrapport:

“Stichting Natuurbelang De Onlanden bestaat nu bijna 25 jaar en dat terwijl De Onlanden als gebied nog best vaak wordt betiteld als nieuwe natuur. Net als het natuurgebied heeft ook de stichting haar sporen meer dan verdiend. Vanaf het allereerste begin hebben ze overheden en terreinbeheerders geadviseerd bij de inrichting en het beheer. Niet in de laatste plaats zijn ze daarbij een constructieve luis in de pels, met altijd het belang van de natuur voorop. De Jury waardeert deze rol en ziet dat de flora en fauna in het gebied daar de vruchten van plukt. We hopen van harte dat de stichting die rol blijft vervullen, ook nu de maatschappelijke druk op en vraag aan het gebied toe neemt.”

We bedanken het Cultuurfonds Drenthe met het mooie bedrag dat we hebben ontvangen in het kader van deze nominatie.

*Lieselot Smilde, redactie*

---

*U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u zich geabonneerd hebt op de nieuwsbrief van  
de stichting Natuurbelang De Onlanden.*

*Met vragen kunt u contact opnemen via [info@deonlanden.nl](mailto:info@deonlanden.nl).*

*Wilt u het werk van onze stichting steunen? Meldt u dan aan als Onlander via onze website  
[www.deonlanden.nl](http://www.deonlanden.nl)*